

УДК 070:37(477)

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2025.1.9>**Людмила МАСКАЛЕВА**кандидат психологічних наук, ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»,
studkadru@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9251-6746

ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: НИНІШНЯ СИТУАЦІЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

У даній роботі розглядається проблема підготовки журналістських кадрів в Україні в умовах стрімких змін медіапейзажу. Мета дослідження полягає в аналізі сучасних освітніх програм у сфері журналістики та їх відповідності вимогам сучасного інформаційного простору, а також у виявленні ключових аспектів, що сприяють покращенню якості підготовки фахівців.

Методологія дослідження базується на комплексному аналізі існуючих освітніх стандартів, інтерв'ю з викладачами та студентами, а також на порівняльному аналізі міжнародного досвіду у підготовці журналістів. Для збору емпіричних даних було використано як якісні, так і кількісні методи, що дозволило отримати повне уявлення про виклики, з якими стикаються освітні установи в Україні.

Наукова новизна роботи полягає в інтеграції нових підходів до навчання журналістики в Україні, а також у розробці рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм з урахуванням глобальних тенденцій у медійній сфері. Дослідження виявило недостатню адаптацію освітніх програм до вимог цифровізації та медіаграмотності, що суттєво впливає на якість підготовки фахівців.

У висновках автор обґрунтовує необхідність реформування навчальних планів, впровадження інноваційних методів викладання та розвитку партнерств між вищими навчальними закладами і медіа-організаціями для підвищення рівня фахової підготовки студентів.

Ключові слова: журналістська освіта в Україні, медіапейзаж, інновації, адаптація, навчальні програми.

Liudmyla Maskaleva. JOURNALISM EDUCATION IN UKRAINE: CURRENT SITUATION AND OPPORTUNITIES FOR FURTHER DEVELOPMENT

This paper examines the problem of training journalistic personnel in Ukraine in the context of rapid changes in the media landscape. The purpose of the study is to analyze modern educational programs in the field of journalism and their compliance with the requirements of the modern information space, as well as to identify key aspects that contribute to improving the quality of training specialists.

The research methodology is based on a comprehensive analysis of existing educational standards, interviews with teachers and students, as well as a comparative analysis of international experience in training journalists. Both qualitative and quantitative methods were used to collect empirical data, which allowed us to obtain a complete picture of the challenges facing educational institutions in Ukraine.

The scientific novelty of the work lies in the integration of new approaches to teaching journalism in Ukraine, as well as in the development of recommendations for improving curricula taking into account global trends in the media sphere. The study revealed insufficient adaptation of educational programs to the requirements of digitalization and media literacy, which significantly affects the quality of training specialists.

In the conclusions, the author justifies the need to reform curricula, introduce innovative teaching methods, and develop partnerships between higher education institutions and media organizations to improve the level of professional training of students.

Key words: journalism education in Ukraine, media landscape, innovations, adaptation, curricula.

Постановка проблеми. Журналістська освіта в Україні зараз переживає суттєві зміни, значною мірою обумовлені викликами, які постають перед сучасними медіа. Сфера журналістики не просто змінюється – вона стрімко еволюціонує, в першу чергу, під впливом розвитку нових технологій, впровадження інноваційних комунікаційних стратегій, тотальних змін у інформаційній інфраструктурі та зростання значущості цифрових медіа. Постає критичне питання: чи відповідає освітня база потребам сучасного медіасередовища? З точки зору підготовки фахівців, важливо звернути увагу на те, що традиційні

підходи до навчання вже не можуть адекватно задовольнити потреби сучасної журналістики. Сьогодні висококласні спеціалісти повинні володіти не лише основами класичної журналістики, але й бути знайомими з новими форматами подавання інформації, такими як мультимедійні проєкти, подкасти, блоги, а також соціальні медіа платформи. Володіння навичками роботи з аналітикою даних, критичним мисленням і етичними стандартами інформаційної безпеки стали невід'ємними складовими компетенцій сучасного журналіста.

В умовах швидкого розвитку технологій та змін, які відбуваються у споживанні інформації,

ції, журналістські навчальні програми повинні враховувати запити ринку праці. Важливо, щоб молоді спеціалісти мали змогу отримувати практичні навички через стажування, участь у реальних медійних проєктах та спільну роботу з досвідченими журналістами. Такі ініціативи можуть забезпечити не лише глибше розуміння медіапейзажу, але й підвищити рівень довіри між освітніми закладами та медіаінститутами.

Крім того, не менш важливим є розвивати міждисциплінарний підхід у навчанні журналістики. Таким чином, студенти мають можливість вивчати не лише журналістські дисципліни, але також соціологію, психологію, етику та правознавство. Цей підхід дозволяє краще зрозуміти контекст, у якому існує сучасний медіа-контент, а також нарощувати рівень критичного аналізу під час роботи з різними інформаційними джерелами.

Необхідність адаптації освітньої системи до сучасних реалій ставить на порядок денний питання про постійне вдосконалення навчальних програм, яке має бути регулярним і системним. Партнерства між університетами та медіа-організаціями можуть стати основою для інноваційних освітніх ініціатив, які забезпечать реалізацію проєктів, що представляють сучасний медіа-контент у всіх його різноманітних формах.

Підготовка висококласних спеціалістів у сфері журналістики в Україні є вкрай важливою для забезпечення якості журналістської практики. Створення ефективних освітніх програм, що відповідають актуальним викликам, сприятиме розвитку інформаційного середовища та буде впливати на формування критично мислячої аудиторії, готової до сприйняття та аналізу інформації в умовах глобалізації та постійних змін. Тому інвестиції в журналістську освіту та активне впровадження інноваційних підходів до навчання мають стати пріоритетними для забезпечення сталого розвитку медіа-сфери в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В. Різун передбачає «кардинальну зміну журналістської освіти» [7]. М. Житарюк підкреслює необхідності докорінної зміни системи журналістської освіти з метою збільшення її ефективності [3]. А. Шевченко міркує з приводу ціннісних аспектів [8] журналістської освіти. В. Здоровега нагадує про універсальне значення об'єктивного інформування сучасного суспільства та про відповідальність тих професіоналів, які причетні до цієї справи [4]. В. Здоровега акцентує увагу на тому, що слід модернізувати журналістську освіту, зробити її відповідною

до вимог сьогодення, зокрема, розділити навчання журналістів та медіа-фахівців [5]. В. Демченко закликає розвивати журналістську освіту, не лише руйнуючи тоталітарну спадщину і перебираючи західні зразки, а також спираючись на кращі національні традиції. [2]. Л. Ваховський [1] у своєму дослідженні доводить, що сучасна освіта постмодерністського періоду передбачає формування особистості, здатної самостійно творити себе, змінюватися та вдосконалюватися, а також вважає пріоритетними індивідуальні цінності особистості. На думку О. Мілової [6], постмодернізм акцентує на демократизації навчання та формує діалог між викладачем і студентом. Тобто під час навчання здійснюється обмін інформацією, яка є корисною для обох учасників такої комунікації, а також спостерігається поважне ставлення до цінностей та інтересів кожного. «Тільки в такій ситуації взаємоповаги та взаєморозуміння, на думку постмодерністських теоретиків освіти, можна досягти ефективних результатів у процесі навчання та оптимального контролю над цим процесом». Система вітчизняної освіти проходить процес усвідомлення власних проблем і перебуває на шляху до якісних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення цілей підвищення якості медіаосвіти в Україні університети можуть використовувати різні методики та підходи. Одним із таких підходів є інтеграція міждисциплінарних курсів, де студенти не лише вивчають журналістику, але й набувають знань у суміжних галузях, таких як психологія, філософія, політичні науки і юридичні аспекти. Це дозволить їм отримати ширшу перспективу на соціальні явища, які висвітлюють у своїй роботі. За підсумками проєкту Erasmus+ KA2 DESTIN готується впровадження спільних магістерських програм згідно з міжнародними освітніми стандартами. Планується відкриття спільних міжнародних літніх шкіл для студентів інституту/факультетів/кафедр журналістики. У післяпандемійний період актуалізуються програми запрошених викладачів для залучення освітян та науковців із закордонних університетів для проведення науково-методичних семінарів, відкритих лекцій, майстер-класів, викладання на магістерському та PhD рівнях [9]. Вивчаючи прикладні соціокомунікативні аспекти медіаграмотності, майбутні фахівці мають враховувати позицію Асоціації медіаграмотності (AML), яка пропонує набір компетенцій індивідуальної ієрархії на трьох рівнях компетентності: доступність та використання

медіа, розуміння та критика, а також спілкування та творчість виробництва [10].

Крім того, практичні заняття і можливості самостійного створення контенту через університетські медіа-центри можуть допомогти студентам підготуватися до реальних умов праці. Створення студентських блогів не лише дасть їм цінний досвід, але й дозволить розвинути навички роботи в команді, управління проектами та творчого мислення.

Не менш важливим є розвиток цифрових навичок, оскільки сучасні журналісти повинні вміти працювати з різними платформами, соціальними мережами, а також знати основи цифрової безпеки і етики. З урахуванням швидкого розвитку технологій і змін у способах споживання інформації, нові медіа-формати, такі як подкасти та відео-блоги, мають займати вагоме місце в навчальних планах.

Також важливо забезпечити студентів доступом до сучасних технологій та програмного забезпечення, що дозволить їм практикувати навички редагування, фото і відеозйомки, монтажу та графічного дизайну. Впровадження курсів з використання аналітики даних та SEO для журналістів може стати додатковою перевагою у їхньому професійному розвитку, адже сучасний журналіст не лише створює контент, але й глибоко аналізує його ефективність.

Крім практичних навичок, етика та відповідальність в журналістиці повинні залишатись на передньому плані. Студенти мають отримати чітке розуміння моральних виборів, з якими стикаються журналісти, та розвинути почуття відповідальності за інформацію, яку вони поширюють. Забезпечення освітніх заходів, які фокусуються на ролі журналістики у суспільстві, вкрай важливе для формування цінностей майбутніх професіоналів.

Усі ці аспекти вимагають постійного перегляду навчальних програм та адаптації до умов, що швидко змінюються. Співпраця між університетами та медійними організаціями допоможе налагодити діалог щодо вимог індустрії і підготувати студентів до реальних викликів. Таке партнерство також може включати спільні дослідження і проекти, що дозволять студентам отримати практичний досвід під пильним наглядом фахівців.

Загалом, майбутнє журналістської освіти в Україні залежить від здатності вишів адаптуватись до нових викликів, інновацій та потреб суспільства. Лише всебічний підхід, що охоплює як практичні, так і теоретичні навички, дозволить підготувати компетентних журналістів, які зможуть відповісти най-

вищим стандартам і сприяти розвитку демократичного суспільства в Україні. У підсумку, стараються взяти до уваги не лише технічні аспекти, а й людський фактор, адже справжні журналісти – це не лише майстри слова, але й думаючі, емоційні та етичні особистості, які прагнуть змінити світ на краще.

Водночас нові формати журналістики, такі як мультимедійна та інтерактивна журналістика, вимагають від навчальних закладів швидкої реакції на зміни у викладанні. Інтеграція таких форматів не лише сприятиме покращенню навчального процесу, але й підвищить зацікавленість студентів, які зможуть вчитися на практиці, використовуючи новітні технології. Це, в свою чергу, дозволить їм розвивати критичне мислення, аналітичні навички, а також вміння працювати з різноманітними інформаційними платформами. Наприклад, студенти можуть отримувати практичний досвід у створенні мультимедійних проєктів, де аналіз текстової інформації поєднується з візуальними елементами, що посилює загальне враження і взаємодію з читачами.

Важливим елементом у цьому процесі є також розвиток онлайн-освіти, яка стає все більш популярною серед студентів. Пандемія COVID-19 стала потужним каталізатором для цього процесу, змусивши університети адаптувати свої програми до нових умов ведення навчання. У зв'язку з цим стала очевидною необхідність створення нових курсів, що включають в себе теми з цифрових медіа, СММ (соціальний медіа маркетинг) та прикладної журналістики. Онлайн-курси забезпечують студентам доступ до сучасних знань і навичок, дозволяючи гнучко планувати навчальний процес відповідно до особистісних потреб.

Але онлайн-освіта також створює нові можливості для інтерактивного навчання. Використання відеоконференцій, віртуальних симуляцій і онлайн-платформ для спільної роботи допомагає студента вчитись працювати в умовах, наближених до професійних. Студенти можуть отримувати зворотний зв'язок від викладачів у реальному часі, а також ділитись ідеями та досвідом з колегами, що посилює відчуття спільноти, навіть на відстані.

Крім того, завдяки новим технологіям, студенти здатні працювати на різних етапах виробництва медійного контенту – від збору інформації до її оформлення та розповсюдження. Засвоєння таких навичок є критично важливим в умовах сучасного медіапейзажу, який постійно змінюється. Це вимагає від студентів вміння адаптуватись до швидко змі-

нюваних умов, бути креативними у підходах до створення контенту, а також розуміти аудиторію та її потреби на різних інформаційних платформах.

Таким чином, сучасна журналістська освіта не лише відповідає на виклики часу, але й активно формує нові підходи та стандарти навчання, які спроможні підготувати майбутніх журналістів до роботи в динамічному, інтегрованому світі медіа. Це, безсумнівно, стане запорукою успішної кар'єри в журналістиці і сприятиме становленню професіоналів, які можуть ефективно комунікувати та працювати з аудиторією у всіх її різноманітних формах.

Однак, попри ці зусилля, необхідно також звернути увагу на інтеграцію елементів медіаграмотності у навчальні програми. Цей аспект стає надзвичайно важливим, оскільки в умовах сучасного інформаційного середовища, яке переповнене дезінформацією та маніпуляціями, медіаграмотність стає не лише професійною вимогою, а й суспільною необхідністю. Включення медіаграмотності в навчальні курси дасть студентам можливість розпізнавати фальшиві новини, аналізувати джерела інформації, критично оцінювати контент і розуміти механізми, що впливають на формування суспільної думки. Це допоможе не лише покращити журналістську освіту, а й підвищити загальний рівень обізнаності суспільства про проблеми дезінформації та маніпуляцій –аспекти, які становлять серйозну загрозу нашій демократичній системі.

Студенти повинні усвідомлювати, як їхня робота може впливати на суспільство та які етичні стандарти існують у професії. Акцент на етику допоможе формувати відповідальне ставлення до інформації та більш свідомий підхід до збирання і подання новин. Журналісти, які мають сильне етичне підґрунтя, здатні протистояти тиску з боку комерційних інтересів чи політичних сил, адже вони розуміють, що їхня діяльність має безпосередній вплив на режим демократії і свободу слова.

Тому одним із основних завдань журналістської освіти в Україні є формування цілісного та інноваційного підходу до навчання, який би включав всебічний розвиток фахівців, здатних не лише використовувати технологічні нововведення, але й відповідально ставитися до своєї ролі у суспільстві. Це вимагатиме від освітніх закладів постійної роботи над удосконаленням навчальних програм та врахуванням нових тенденцій у медійній сфері. Важливо, щоб навчальні курси створювали динамічне середовище, де студенти можуть проводити власні дослідження, займатися практичними

проектами і отримувати знання від фахівців-можливих ментора в галузі. Крім того, інтеграція технологій, таких як аналіз даних, штучний інтелект і нові медіаформати, дасть студентам можливість краще підготуватися до викликів сучасного медіапейзажу. Освіта має виховувати не тільки компетентних журналістів, але й критично мислячих громадян, які зможуть сприяти інформаційному розвитку суспільства, забезпечуючи йому здоровий інформаційний простір. Усе це робить непростою, але надзвичайно важливою задачею модернізацію журналістської освіти в Україні, зосереджуючи увагу на розвитку як професійних навичок, так і етичних стандартів, які лежать в основі цієї важливої професії.

Результати та перспективи подальших досліджень. Дослідження вказують на те, що журналістська освіта повинна стати більш гнучкою та адаптивною, щоб відповідати викликам сучасності. У умовах стрімкого розвитку медіаіндустрії, якій притаманні нові технології й формати контенту, важливо, щоб освітні програми відповідали інноваційним запитам ринку і потребам суспільства. Перспективи розвитку журналістської освіти включають не лише впровадження нових технологій в освітній процес, але й необхідність формування міждисциплінарного підходу, який би включав знання з галузі комунікацій, психології, соціології та навіть бізнес-адміністрування. Це забезпечить майбутнім журналістам більш глибоке розуміння контексту, в якому вони працюють, а також дозволить їм ефективніше взаємодіяти з різними аудиторіями. Ключовим аспектом є партнерство з медіа-інститутами, редакціями та практиками галузі. Таке співробітництво може включати спільні навчальні програми, стажування, а також організацію лекцій та майстер-класів за участю професіоналів, що дозволить студентам отримати безпосередній досвід роботи та глибше зануритися в реалії медіапейзажу. Невід'ємною частиною навчального процесу повинно стати активне залучення студентів до практичних проектів, таких як створення медіа-контенту, участь у журналістських конкурсах або розробка соціально важливих ініціатив. Це не лише дозволить студентам застосовувати теоретичні знання на практиці, але й сприятиме розвитку їхніх творчих та аналізаторських навичок, які є критично важливими для успішної кар'єри в журналістиці. Наступні дослідження повинні зосередитися на вимірах ефективності нових освітніх методик. Це включає як кількісні, так і якісні підходи до оцінювання результатів навчання. Наприклад, важливо розробити й впровадити

системи оцінювання, які б враховували не лише знання, але й практичні навички студентів, їхню здатність до критичного мислення та творчості. Зокрема, такі дослідження можуть передбачати аналіз успішності випускників на ринку праці та їхню здатність адаптуватися до змінюваних умов медіаіндустрії. Крім того, необхідно вивчити основи методології навчання в умовах швидкого розвитку технологій. Як змінюються підходи до навчання з появою нових цифрових інструментів? Які технології можуть бути інтегровані в навчальний процес, щоб зробити його більш ефективним і цікавим для студентів? Важливо досліджувати, яким чином нові платформи та медіаформати можуть взаємодіяти з традиційними навчальними методами, і як вони можуть бути використані для підвищення залученості студентів. Ці питання потребують систематичного аналізу, що дозволить виявити найкращі практики та рекомендувати ефективні стратегії для впровадження передових технологій у навчальний процес.

Врешті-решт, журналістська освіта має адаптуватися не лише до технологічних змін, але й до соціокультурних трансформацій, що відбуваються в суспільстві. Це передбачає переосмислення етичних аспектів журналістики, враховуючи зростаючу роль соціальних мереж у поширенні інформації та викликів, пов'язаних із дезінформацією та фейковими новинами. Тому майбутнє журналістської освіти має бути сконцентровано не лише на технічних аспектах, але й на формуванні відповідального ставлення до журналістського ремесла, розвитку критичного мислення та культурної свідомості у здобувачів освіти. Тільки таким чином можна підготувати нове покоління журналістів, які зможуть успішно функціонувати в умовах швидко змінюючогося медіапейзажу та слугуватимуть на благо суспільства.

Висновки. Журналістська освіта в Україні перебуває на етапі трансформації, що дає можливість не лише реагувати на сучасні виклики, але й розвивати нові підходи до навчання майбутніх журналістів. У світлі швидких змін в інформаційних технологіях та медіапейзажі важливо адаптувати навчальні програми, щоб забезпечити студентів необхідними знаннями та навичками. Одним із

ключових аспектів цієї адаптації є врахування міжнародного досвіду, зазначаючи, що особливості українського контексту можуть вимагати нестандартних рішень. Впровадження інноваційних курсів та інструментів навчання, таких як цифрова журналістика, медіаграмотність, а також навички роботи з соціальними мережами й новими медіа, стає нагально необхідним. Крім того, активна співпраця з міжнародними медіа-інститутами та професіоналами галузі є важливим компонентом успішної трансформації. Запрошення досвідчених журналістів для проведення майстер-класів, участь студентів у стажуваннях за кордоном, а також обмін досвідом через онлайн-платформи можуть суттєво підвищити рівень підготовки молодих спеціалістів. Також важливо враховувати особливості місцевого ринку праці, щоб курси відповідали потребам роботодавців і тенденціям. Лише за таких умов можливо підготувати висококваліфікованих фахівців, здатних відповідати на додаткові виклики, що постають у світі інформації. В умовах зайвих потоків інформації, поширення дезінформації та соціальних мереж, що швидко змінюють медіапейзаж, журналісти мають вміти критично оцінювати інформацію та адекватно реагувати на виклики. Журналістська освіта повинна не лише навчати технічним аспектам, але й спонукати студентів до етичного мислення, розуміння впливу своєї роботи на суспільство і відповідальності перед аудиторією. Журналістська освіта має великий потенціал для росту та розвитку, тому важливо продовжувати дослідження в цій галузі та підтримувати інновації. Це включає в себе як академічні дослідження, так і практичні ініціативи, які зможуть забезпечити якісну підготовку майбутніх медійників. Важливо визнати, що журналістика завжди повинна залишатися пристосованою до змін, відкритою до нових ідей і технологій, що дозволяє їй виконувати свою основну місію — інформувати, освічувати та залучати суспільство. В умовах глобалізації та технологічних змін журналістська освіта в Україні має шанс стати важливим фактором не лише для внутрішньої медіаіндустрії, але й для інтеграції країни в міжнародний інформаційний простір.

Література:

1. Ваховський Л. Постмодернізм і сучасна освіта. PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie 2015, t. XXIV, s. 15–23. URL: <http://212.87.236.17:8080/Content/3169/2.pdf> (дата звернення 24.03.2025).
2. Демченко В. Чи можна навчити плавати стилем батерфляй в унітазі? *Медіа-критика*. 2005. № 10. С 16.

3. Житарюк М. Особливості журналістської освіти в контексті вищої освіти в Україні. URL: http://www.uapp.org/industry/analytics/debate/article_109.htm l?template=23 (дата звернення 24.03.2025)
4. Здоровега В. Інформація? Комунікація? Пропаганда? URL: <http://www.new-ways.iatp.org.ua/new5/dostovir.htm> (дата звернення 24.03.2025)
5. Здоровега В. Якщо ми не зробимо відповідних кроків, майбутнє буде сумне. URL: http://www.aksioma.lviv.ua/glasl4_1941.html (дата звернення 24.03.2025)
6. Мілова О. Є. Філософсько-педагогічна концепція постмодернізму. URL: <http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc-gum/ppmb/texts/2007-02/07monlsp.pdf> (дата звернення 24.03.2025)
7. Різун В. І Це раз про журналістську освіту і не лише про неї. *Медіа-критика*. 2005. № 10. С 29.
8. Шевченко А. Без журналістських цінностей нема чого робити у цій професії... *Медіа-критика*. 2005. № 10. С. 32–33.
9. DESTIN Erasmus+ È2/Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism: URL: <http://www.destinproject.info/>.
10. Nataliia Haidur, Vitalii Kornieiev, Inha Pohrebniak, Andriy Yatsenko, Kateryna Horska & Eleonora Kryvka. Applied Social and Communication Aspects of the Media Literacy Development in Future Specialists. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11. Iss. 1. Special Issue (Scopus).